
Татяна Астарджиева / Tatyana Astardzhieva

В ТЪРСЕНЕ НА ЗЕМЯТА НА Я. Ф. САННИКОВ

In Search of the Land of Sannikov

Summary: The name of A.V. Kolchak is related with his participation in the First World War as a commander of the Black Sea Fleet and in the Civil War in Russia at the beginning of the XXth century as an admiral.

He is hardly known as a polar explorer, traveler or scientist. The article considered the participation of Kolchak as an admiral in the Polar Expedition in the 1900y., organised by the Russian Academy of Sciences. The fact that he is being recognized both as “Kolchak and Poliarnyi” is not accidental. Both names are related with the Russian Polar Expedition in the Arctic Ocean, where the young sea officer gives his energy and knowledge in the area of his researches, which he translates. Devoted to his work, Kolchak makes hydrological and magnetic researches, also takes part in the searching of new lands in the North, gives his attention to the elaboration of the North Sea Roads and their benefit to the development of Siberia and the entire Russia.

Key words: First World War, Black Sea Fleet, Russia, Kolchak, Polar expedition, Exploration

Името на Ал. В. Колчак е обвързано с участие в Първата световна война като главнокомандващ Черноморските сили, с Гражданската война в Русия в началото на XX в., с длъжността на върховен управител. По-малко е разпознаваем като полярен пътешественик, изследовател и учен.

Публикацията разглежда участието на адмирал Ал. В. Колчак в полярната експедиция от 1900 г., организирана от Императорската академия на науките. Начело на полярното пътешествие застава барон Едуард Тол, който вярва в изказаното предположение на Яков Санников, че съществува неоткрита земя на север, недостигната още от хората. Акцентирано е върху дейността на младия морски офицер в първото му продължително плаване към северните ледове и неговите научни открития, което до голяма степен е причина Ал. Колчак да получи прозвището Полярни.

Александър Василиевич Колчак е роден на 4 ноември 1874 г. в село Александровское. Учи в Шеста петербургска гимназия и в Петербургското морско училище (преименувано през 1891 г. в Морски кадетски корпус).¹ От детството си мечтае за флота, за походи към Антарктида, за откритията на руските мореплаватели Ф. Ф. Белинсхаузен (1778–1852) и М. П. Лазарев (1788–

1851). Тези, които лично познават Ал. Колчак, го определят като мечтател и романтик. Стременията му са насочени към неоткритите „бели полета“, изпитва възхита към подвизите на викингите и моряците, които имат смелостта да откриват непознати места, а както сам Колчак признава, мечтата му е да открие Южния полюс. В автобиографията си той споделя: „Още в корпуса и по време на плаванията в Далечния изток, аз се интересувах от океанографските изследвания в полярните области. Винаги съм желал да организирам експедиция за продължаване работата в Южния Ледовит океан, започната от нашите знаменити изследователи – адмиралите Белинсхаузен и Лазарев”.² Нещо повече, Н. Черкашин отбелязва, че Колчак по подобие на тях се надява да извърши откритие в Северното полушарие.³ Полярните плавания на морския офицер се свързват именно с Арктика, а не с Южния полюс.

През 1894 година Ал. Колчак завършва обучението си, произведен е в мичман и е командирован към 7-ми флотски екипаж. От август с.г. е на служба на крайцера „Рюрик” като помощник вахтен. На кораба осъществява първото си задгранично плаване от Кронщадт през Суецкия канал до Владивосток. Еднообразието в работата не е по вкуса на младия моряк, но той изпълнява съвестно своите задължения. В края на 1896 г. Ал. Колчак е назначен за вахтен началник на кораб от същия тип – „Крейсер”, с който пътува в Тихия океан. На 6 декември 1898 г. е произведен в лейтенант и на следващата 1899 г. – се връща в Кронщад.

Задачата на продължителния курс е чисто строева⁴. Чрез плаванията в Тихия океан младият Ал. Колчак отблизо се запознава със света на Изтока. Паралелно със задълженията на морски офицер извършва научни изследвания по хидрология: уточнява посоката на морските течения, измерва температурата и относителното тегло на морските води, уточнява и усъвършенства методите за наблюдение и проверява картите на студените течения при бреговете на Корея. Направените карти на теченията имат стратегическо значение за поставянето на мините в региона на бойните действия по време на Руско-японската война. Колчак приема извършената научна дейност като подготовка за осъществяване на мечтата си – южно-полярна експедиция и откриване на Южния полюс.

В периода на плаванията изучава древните индийска и китайска философия. За да може да чете произведенията на китайските мислители, Ал. Колчак самостоятелно изучава китайски език. Особено голям интерес проявява към войнстващия будизъм на сектата Дзен, проповядващ аскетизъм и пренебрежение към живота.⁵ След завръщането си публикува статия, посветена на наблюденията и изследванията си на морските води от периода май 1897 – март 1898 г. Статията от 1899 г. със заглавие „Наблюдение на повърхностните температури и относителното тегло на морските води на крайцерите „Рюрик” и „Крейсер” от май 1897 до март 1898 г.” е първата научна публикация на Ал. Колчак.

Капитан I ранг, по-късно адмирал, Г. Ф. Цивински отбелязва: „това е един необичайно способен, талантлив и знаещ офицер, имащ рядко срещана памет, владеещ прекрасно три европейски езика, запознат отлично с локацията на всички морета, знаещ историята на всички европейски флоти и морски сражения”.⁶

През пролетта на 1899 г. Колчак се връща в Петербург, започвайки вътрешни плавания на линейния кораб „Петропавловск” и на крайцера „Княз Пожарски”. Той сам определя дейността си като „лоша, както мога да я представя”.⁷ Младият лейтенант изказва готовност да открива загадъчни полярни земи, а не да служи на огромен кораб, където хората и техниката са едно цяло. Колчак възнамерява да се отдели от военната кариера и да премине в търговския флот. Скоро получава назначение на броненосца „Полтава” като вахтен началник. Тази служба не продължава дълго, поради ново назначение две седмици по-късно от заемането на поста. С назначението от 17 септември 1899 на ескадрения броненосец „Петропавловск” се предвижда ново пътуване от Кронщадт през Суецкия канал до Далечния изток.

1899 г. се оказва благодатна за руските полярни експедиции. Предвиждат се две – едната на „Ермак”, начело с адмирал С. О. Макаров, а другата на шкуната „Заря” с полярния геолог Е. В. Тол.

Заинтересуван от предстоящите плавания, Ал. Колчак се среща в Кронщадт с вицеадмирал Степан Макаров. Младият морски офицер го моли да се присъедини към експедицията в Северния Ледовит океан на ледохода „Ермак”, но получава отказ. Причината е чисто техническа – недостатъчно е времето за оформяне на документите. Втората молба на Колчак е отправена към полярния геолог барон Едуард Тол във връзка с експедиция отново на север. Целта на пътуването е изследване на земите северно от Сибир с шкуната „Заря”. Колчак отново получава отказ.

Неудовлетворителните отговори принуждават Ал. Василиевич да се върне към обичайните задължения на морски офицер. През септември 1899 година той отплава на миноносца „Петропавловск” към Далечния изток. С този курс Ал. Василиевич разчита да продължи изследванията на северната част на Тихия океан в хидрологично отношение.

„Петропавловск” навлиза в Средиземно море, откъдето през Суецкия канал трябва да се насочи към Далечния изток. Преминавайки гръцкото пристанище Пирея, Ал. Колчак получава неочаквана телеграма от барон Тол с покана за участие в северната експедиция, организирана от Академията на науките. Предложен му е постът на хидролог и втори магнитолог. Незабавно се връща в Петербург (през декември), среща се с барона и се запознава с предстоящата работа.

Подготовката за експедицията започва още през юли 1899 г., когато Академията на науките командирова Едуард Тол в Норвегия, за да избере подходящ плавателен съд. Избран е кораб от известния производител „Фрам”. Корабът

е подсилен за трудните условия, преустроени са помещения за геологически, хидрологически и зоологически лаборатории, библиотека. Мечтата на барона – специално оборудван кораб с цел откриването на земята на Санников – се осъществява.

За неизвестната земя първи съобщава полярният пътешественик Яков Санников (1780–1812) през 1810–1811 г., който по-рано вторично открива островите Столбов и Фадеевски. Той е арктически пътешественик, ръководител на кооперация, занимаваща се с добив и продажба на ценни животински кожи по крайбрежието на море Лаптеви. Участва през 1808–1810 г. в изследването на Новосибирските острови начело с Матвей Геденщром. По-късно Я. Санников прави самостоятелни проучвания на островите Новосибир и Анжу. През 1810–1811 г. трикратно изказва мнение за съществуване на земя на север от остров Котелни. В подкрепа на твърдението за нейното съществуване са многобройните наблюдения върху прелетни птици, които преминават през пролетта на север, а през есента се връщат с потомство. Така се ражда спор, който не разрешава въпроса в полза или против съществуване на нова земя. Още повече, че водите там са сковани от ледове, десетилетия, а полярните нощи продължават, около четири месеца.

Американската полярна експедиция от 1880 г. под командването на Джордж де-Лонг (1844–1881) открива в района остров, наречен Бенета. Опитвайки се да достигне Северния полюс, голяма част от екипажа на яхтата „Жанета“ загива, без да успее да изследва новия остров.⁸

С цел да се открие предполагаемата земя на Санников, е организирана руската полярна експедиция, оглавена от Е. Тол. В предходните години той участва в полярна експедиция като, връщайки се през 1896 г. в Санкт Петербург, разработва първият план за откриването ѝ, съпровождайки го с две карти на източната част на Карско море и богат документален материал⁹. Убеден, че тази земя съществува, баронът я отбелязва в записките си от 1886 и 1893 г. Воден от патриотични чувства, Е. Тол популяризира идеята руснаци, а не чужденци да направят открития в северните води. Голяма роля за организиране на експедиции изиграват началникът на Императорската академия на науките, великият княз Константин Константинович, заместник-председателят, по-късно председател на Руското географско общество П. П. Семьонов-Тян-Шански, както и адмирал С. О. Макаров. С тяхна помощ за експедицията са осигурени 240 хиляди рубли.¹⁰

През 1893 г. откривателят на Северния полюс, Фритьоф Нансен, тръгва с кораб, достигайки 79 градуса северна ширина и не установявайки следи от суша. В двутомните си описания той съобщава: „20 септември 1893 г. Ние сме значително на север от мястото, където по мнението на Тол се намира южният бряг на Земя Санников. По всяка вероятност тази земя е само малък остров, но при всички случаи не може да е далече на север”.¹¹

Главните задачи на полярната експедиция са представени от Е. Тол: изучаване на Новосибирските острови и някои полярни области, където все още не е стъпвал човешки крак, откриване не само на Земята на Санников, а и на други острови, проучване на Северния морски път. Инициативата и мъжеството на Тол са оценени от много обществени личности, сред които С. О. Макаров. Според него „великите руски моряци от миналото са се ръководили от девиза *силата не е в самата сила* – силата е в любовта, а любовта и вдъхновението са присъщи на такива смели мореплаватели като Прончищев, Челюскин, Ласинус, Харитон и Дмитрий Лаптеви. С техните имена са свързани великите открития в труднодостъпните райони на руския север”.¹²

Създадена е Комисия, отговаряща за оборудването на руската полярна експедиция. Морското министерство предава Ал. Колчак в разпореждане на Академията на науките. За да бъде полезен като помощник на първия магнитолог Ф. Г. Зееберг, Колчак се обучава във физическата Николаевска обсерватория в Санкт Петербург и в Павловск. По поръчение на Тол, три месеца по-късно, Колчак отпътува за Осло, където трябва да се подготви за извършването на топографически, хидрологически, хидрохимически и магнитни изследвания при изследователя Ф. Нанасен.

Самият Ф. Нансен е поканен на тържествено събрание на Руското императорско географско общество, проведено на 15 април 1898 г. Пред широката аудитория той отговаря на редица въпроси, свързани с предстоящите експедиции на Макаров и Тол. Последният и Нансен всъщност поддържат добри отношения в продължение на няколко години преди осъществяването на полярната експедиция. На това заседание Ф. Нансен е награден с Константиновски златен медал на Руското географско общество, присъден с единодушие от членовете на Съвета на обществото още през 1896 г. за изследователската му дейност в Северния ледовит океан.

Председателят на Руското географско общество П. П. Семьонов-Тян Шански, изказва своето мнение, обръщайки внимание, че главният научен интерес според него се намира в изследването на пространствата, физическите, химическите и климатичните условия на полюса и т.н.¹³

В дните от 8 до 10 март 1900 г. великият княз К. Константинович утвърждава пълния състав на участниците. Без съмнение, барон Е. Тол като геолог е определен за началник на експедицията. Участниците в плаването са: командир на „Заря” – лейтенант Н. Н. Коломейцев; лейт. Ф. А. Матисен, старши офицер на „Заря”, изпълняващ длъжностите геодезист, картограф, минеролог и фотограф; лейтенант Ал. В. Колчак, втори офицер на шкуната, хидролог и втори магнитолог, който има задълженията да провежда хидрологични, хидрохимични, топографски и магнитни изследвания; А. А. Бялиницки-Бируля – зоолог и фотограф; Ф. Г. Зееберг – магнитолог и астроном; доктор Г. Е. Валтер – лекар, бактериолог и втори зоолог, а в помощния състав на екипажа влизат: боцман Н. Бегичев; Е. Огрин, механик; С. Евстифеев, С. Толстов, А. Семяшкин, И.

Мелигин, В. Железников, Н. Безбородов, Е. Шервински, И. Клух, Г. Пузирев, Т. Носов, Ф. Яскевич.¹⁴

Експедицията започва през юни 1900 г. и продължава до края на 1902 г. като първоначално преминава Карско море. В средата на август екипажът се приближава към Таймирския полуостров. „Заря“ остава на място, губейки ценно време в напредването. Въпреки това, полуостровът е изследван. Достигането на непробиваема ледена обвивка принуждава Тол да обяви на 18 септември първото презимуване. Налага се промяна в плана, вместо презимуване на източния бряг на Таймир, „Заря“ остава на западния¹⁵. Положението разочарова участниците, които се стремят да достигнат нос Челюскин.

Ал. Колчак започва своите наблюдения върху температурата и относителното тегло на повърхностния слой на морската вода, обръщайки внимание на съдържанието на хлор. Работата се извършва с хидрометри. Колчак извършва и хидрохимически изследвания (соленост на водите). За месец и половина младият офицер провежда наблюдения, обхождайки 32 станции, като 17 от тях са в открито море и 15 – по бреговете и заливите на Западен Таймир. Събира около 100 проби от водите и провежда 65 обемни анализа по определяне съдържанието на хлор.

През октомври Тол и Колчак започват деветдневно пътуване с шейна, достигайки фиорда Гафнер. Обиколката на фиорда и източната част на Таймир дава важни научни резултати във връзка с устройството на продоволствено депо и уточняване на формата и контурите на полуострова. Двамата определят координатите на полуостров Крал Оскар.

В своите хидрологически изследвания от първото презимуване Ал. Колчак акцентира на трудностите, които съпровождат работата. Обръща внимание на допустимите грешки при измерване на температурите с уредите, изследва процесите по формиране на леда. Открито е, че към средата на май спира увеличаването на дебелината на ледовете, но в началото на юни се наблюдава временно задебеляване на леда, следствие разтопяване на снеговете, също, че морската вода за разлика от обикновената замръзва при температура $-1,4$ градуса С, с изключение на новообразувания лед, дебелината му през май и юни не се променя, а след 10 юли започва интензивното топене.¹⁶ Изследванията се оказват много важни и поставят началото на монографията на Колчак „Лед Карского и Сибирского морей“.

Следващото презимуване е на остров Котелни. Колчак се занимава с измерването на дълбочините, с хидрология и океанография, наблюдава състоянието на ледените масиви, взети са проби от морските води за пълен хидрохимичен анализ, който да се извърши от А. А. Либединцев в Николския завод (Новгородска губерния) и т.н. Баронът не се впечатлява толкова от офицерската работа на младия офицер, колкото от дълбоката му преданост към хидрологията. В допълнение към преките задължения, и поради своята дълбока на-

божност, Колчак поема богослуженията по празниците. Научният състав на експедицията казва весело за него: „Колчак е най-православният от всички православни на кораба”.¹⁷

Безкрайната полярна нощ, студът, достигащ –55, –60 градуса, болестите измъчват екипажа.¹⁸ При презимуването на 1901 г. Е. Тол и Ал. Колчак изминават 500 километра. Те провеждат топографско изследване на Таймирския полуостров, уточнявайки наличните карти, извършват хидрологични и магнитни наблюдения, които продължават 41 дни. Сравняват картите, оставени в наследство от помощника на Х. Лаптев, Челюскин и предадените очертания от Ф. Нансен. Храната намалява, а болките по крайниците и тялото, причинени от студа, са нетърпими. За да увековечи заслугите на Колчак, баронът дава името му на един от островите по Таймирския залив, Карско море (по-късно, по време на СССР, до 2005 г. – остров Расторгуев). Откритият тогава остров Колчак се намира на 66-68 градуса източна ширина. След обхода на източната част на полуострова Тол и Колчак са единодушни в необходимостта от внасяне на поправки в досегашните карти. Резултатите от изследването са изпратени в телеграма до Академията на науките. Година по-късно „Заря” не успява да пробие ледовете и да достигне района на заветната земя на Я. Санников.

През третата година от плаването барон Е. Тол и магнитологът Ф. Г. Зееберг сформират малка група от четирима мъже и се отправят пеша на север от Новосибирските острови. Целта на групата е да изследва геологическия строеж на острова.¹⁹ Планът е: достигане до остров Бенета, а от там на северозапад към мистичната територия. Придвижването е затруднено, поради състоянието на ледовете, а запасите привършват. Баронът решава да се отправи към остров Бенета, за да го изследва. Останалият екипаж на „Заря” има за задача да снабди борда с продоволствия и в края на лятото, при разтопяване на ледовете, да се отправи към Бенета, за да прибере групата. При невъзможност, екипажът трябва да се спусне по устието на река Лена, след което през Сибир да се върне в Петербург. Предвижда се участниците да започнат подготовка за ново плаване.

„Заря” не достига Бенета. Е. Тол разчита на самостоятелни действия при връщане на Новосибирските острови, където екипажът му оставя запаси. През пролетта на 1902 г. той тръгва, а по-късно следите от барона и останалите от екипа му се загубват. През лятото на с.г. останалата група прави опит да се придвижи на север към Бенета, но състоянието на ледовете не позволява. Затова тя се отправя към устието на р. Лена – Якутск – Иркутск и след това достига руската столица.

Участниците в експедицията се завръщат в Петербург през декември 1902 г. Академията на науките е силно обезпокоена за съдбата на четиримата мореплаватели. Шкуната е разбита и негодна за ново плаване, а нов кораб може да тръгне през лятото, когато ледовете отстъпват. На заседание на Ака-

демията на науките Ал. Колчак се изказва за незабавно организиране на нова експедиция към Бенета, за да намери и спаси барона и съратниците му. Главна пречка за пътуването е липсата на плавателен съд от рода на „Заря”. Ал. Колчак предлага да се тръгне на всяка цена, независимо с какъв плавателен съд. Почти всички представители на заседанието се изказват против и сравняват плана на Колчак с безумието на Е. Тол. Въпреки несъгласията, Ал. Колчак започва подготовка. През януари Академията на науките решава да му помогне и дава пълна свобода на действие на Ал. Колчак, оказвайки финансова помощ²⁰.

В началото на 1903 г. е организирана нова експедиция, предвиждаща след пътуване с влак достигане на Иркутск, а след това с впрягове от елени и кучета да премине стотици километри на север. С Колчак тръгват и матросите Беличев и Железняков. Като ръководител на спасителната акция, 28-годишният Ал. Василиевич избира за база Новосибирските острови. Всички отделени средства са предоставени в негово разпореждане. За да бъде подпомогната експедицията при навлизането на север, той търси помощта на П. В. Оленин, който добре познава този край. Групата преминава Якутск – Верхоянск – Устьянск (където е Оленин) – устието на Тиксти – остров Котелни – Новосибирските острови (през месец май) – нос Медвежев – Благовещенския пролив (юли).²¹

На 5 август, Преображение, Бенета е достигната, но там са открити само купчина камъни, документи, дневник, записки, схематичен план на острова, указания и инструменти. Ръководейки се от оставеното от барона, спасителната експедиция разбира къде се е намирал той. Открита е бележка, на която пише: „утре ще се отправим на юг, имаме провизии за 14–20 дни. Всички са здрави. Е. Тол – 26 октомври – 8 ноември 1902 г.”²²

През ноември настъпват полярните нощи, температурите достигат до 40 градуса под нулата. Невъзможно става придвижването с кучета или плавателен съд, а дори и пеша. Затова спасителната експедиция тръгва на юг и прави изследвания на продоволствените запаси на Новосибирските острови. Оказва се, че те са недокоснати. Става ясно, че групата на Тол е загинала поради трудните климатични условия и липса на храна.

В края на януари 1904 г. спасителната група се връща по обратния път в Якутск. Всички участници в нея остават живи. Достигайки Иркутск те научават, че Япония е започнала война с Русия. Изпращайки съмишлениците си с материалите от експедицията в столицата, Колчак адресира молба до Академията на науките, в която изразява желанието си да се отправи към Порт Артур. Здравословното му състояние, поради прекарана пневмония и ревматизъм, вследствие полярните пътувания, е влошено. Ал. Колчак получава разрешение единствено поради упоритостта, която проявява.

Междувременно в Иркутск пристигат бащата на Александър – Василий Колчак, и бъдещата му съпруга. На 5 март 1904 г. в местната църква се провежда венчавката между Александър и София Фьодорова Омировна. Тя е

дъщеря на известен юрист. Завършва Смолни институт за благородни девойки в Петербург. Знае седем езика, като френски, английски и немски съвършено. Веднага след церемонията Колчак отпътува към обсадения Порт Артур.

В разгара на Руско-японската война морският офицер се явява пред С. О. Макаров и го моли да бъде назначен на миноносец. Адмиралът преценява, че връщайки се от север, Колчак има нужда от по-добри условия, и го назначава на крайцера „Асколд”. На 31 март 1904 г. Макаров загива. Ал. Колчак получава назначение на миноносца „Амур”, а след това командва „Сердитий”. На поставените мини в района на влизане в Порт Артур се взривява японският крайцлер „Такосадо”.

Много скоро Ал. Колчак получава нов пристъп на ревматизъм. Влошаването на здравословното състояние го принуждава през септември да търси ново назначение на сухопътния фронт. Става командир на батарея и дори не разбира за края на войната. Изпада в тежко здравословно състояние, едва се движи, поради което е оставен в болница в Порт Артур. Така попада в японски плен до месец април. Следва преместване в Дални и Нагазаки. Победилата Япония проявява великодушие към руските герои и им дава възможност да се завърнат по домовете без условия.

В Петербург Ал. Колчак е прегледан от лекарска комисия, която го признава за инвалид и му назначава четири месеца отпуск за лечение и възстановяване. Отново е на разпореждане на Академията на науките, но работата е кабинетна. С участието на Колчак се формира група от офицери, като по изяви са Пилкин, Римски-Корсаков, Щеглов, които начертават мерки за възраждането на руския флот и създаване на Морския Генерален щаб.²³

През 1908 г. Ал. Колчак изнася лекция в Петербург със заглавие: „Значение на флота за Русия”. Той не забравя старата си мечта за изследване на Северните морски пътища от Архангелск до Владивосток, заедно с бреговете на Сибир, поради икономическите перспективи за Сибир и цялата страна и отделяне на специално внимание на търговското мореплаване.²⁴

За героизма, проявен в Руско-японската война, Ал. В. Колчак е награден с орден „Св. Анна” IV степен и сабя с надпис „За храброст”. Великият княз Константин Константинович, председател на Академията на науките, не забравя да отбележи заслугите на полярника с думите: „...Тежката и отговорна експедиция е възложена на лейтенант Колчак, който изпълнява мисията по блестящ начин, прекосявайки океана на спасителна лодка... и взема материали с изключително важна стойност, оставени от барон Тол и групата му на Бенета”, като за полярната спасителна експедиция получава орден „Св. Владимир” IV степен.²⁵

На общо заседание от 10 януари 1906 г. на двете отделения на Императорското руско географско общество Ал. Колчак представя доклад за експедицията на остров Бенета.

Участва в нова експедиция в Ледовития океан и, строителството на ледоходите „Вайгач” и „Таймир”. През 1910 г. се включва в изследователско пла-

ване. Като командир на „Вайгач“ тръгва за Далечния изток през Индийския океан, а след това преминава Беринговия проток и Чукотско море, където са извършени научни изследвания. Следва четиригодишната експедиция под ръководството на Б. Вилкиcki отново в Ледовития океан, като от изток на запад е открит остров Николай Втори (днес Северна земя)²⁶. Поради отзоваване в края на 1910 г. в Петербург, Колчак не участва в откриването на новата земя.

Ал. Василиевич получава прозвището „Колчак Полярни“. За своите успехи Ал. Колчак единодушно е удостоен най-високата награда на Руското географско дружество – големия златен Константиновски медал.²⁷ На 30 януари 1906 г. той е избран за действителен член на обществото.

Ал. В. Колчак е високо оценен от ръководителя на експедицията: „Нашият хидролог е прекрасен специалист, предан на експедицията, пише Тол на съпругата си, от всички най-начетеният човек... води изследванията, взема проби от водите, извършва магнитни наблюдения, води подробни навигационни описи на бреговете и островите на Северния Ледовит океан, на ледовете и на другите физико-географски и навигационни обекти в районите на плаване. По време на първото презимуване на западния бряг на Таймирския полуостров хидрологът направи проучване около кораба и състави карта, изучава състоянието и развитието на морския лед, продължавайки да извършва научни наблюдения на брега, извършва две пътувания по ивицата на Таймир. Предвид не малкото трудности и лишения..., както и в експедиционната дейност... Колчак се доказва като издръжлив и мъжествен човек.“²⁸

* * *

Неизбежно е споменаването на името на Ал. В. Ковчак и във връзка с Гражданската война в Русия. Личността му често е възприемана като противоречива и предизвиква дискусии. Ако трябва обаче да се направи обективен анализ на дейността на Ал. Колчак като полярен изследовател, едва ли би предизвикал негативно мнение. Съвременниците и съратниците му от този период не дават нито една отрицателна оценка. Ал. Василиевич получава Златния Константиновски медал и е приет за действителен член на Руското географско общество, което е най-правдивата атестация за дейността му на полярник.

Не е случаен фактът, че той е разпознаваем с две фамилии – Колчак и Полярни. Последната се свързва с полярните експедиции в Северния Ледовит океан, където младият морски офицер отдава своята енергия и познания в изследванията, които провежда. Предан на научната работа, в начало на XX век Колчак извършва хидрологични и магнитни проучвания, участва в търсенето на нови земи на север, обръща внимание на разработването на Северните морски пътища и ползата им за развитието на Сибир и цяла Русия.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Плотников, И. Ф.** Автобиография Александра Васильевича Колчака. – В: Вестник Челябинского университета, Серия 1, История 2/2002, с. 150.

² **Синюков, В. В.** Александр Васильевич Колчак. Ученый и патриот. Част 1. М., 2009, с. 54; **Джалагония, В.** Колчак мечтал открыть Южный полюс. – В: Эхо планеты, ноябрь, № 45-46, 2004, с. 34.

³ **Черкашин, Н.** Неизвестный Колчак. Заря пленительного счастья. – В: Мир Севера, № 3, 2002, с. 69.

⁴ **Стариков, Н.** Адмирал Колчак. Протоколы допроса. М., 2015, с. 11.

⁵ **Дроков, С. В.** Александр Васильевич Колчак. – В: Вопросы истории. М., 1991, № 1, с. 51.

⁶ **Горинов, М. М., Л. Л. Пушкова.** История России XX века. М., 2004, с. 75.

⁷ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 67.

⁸ **Глушков, В.** „Земли Санникова не существует” – заявил лейтенант А. Колчак на ученом совете Императорского русского географического общества в января 1906 г. – В: Морской сборник, 6, 2000, с. 84.

⁹ Пак там, с. 85–86.

¹⁰ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 85

¹¹ https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8F_%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0

¹² **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 75.

¹³ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 83.

¹⁴ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 86–88.

¹⁵ **Стахевич, М. С.** Полярная экспедиция лейтенанта А. В. Колчака в 1903 году, Прага, 1933, с. 6.

¹⁶ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 104–105.

¹⁷ **Синюков, В. В.**, Пос. съч., с. 146.

¹⁸ БИЧ, Адмирал Колчакъ, Ростов на Дон, 1919, с. 7.

¹⁹ Белое движение. Исторические портреты. М., 2014, с. 609.

²⁰ **Стахевич, М. С.**, Пос. съч., с. 10.

²¹ **Стариков, Н.**, Пос. съч., с. 15–17.

²² **Горинов, М. М., Л. Л. Пушкова.** История России XX века. М., 2004, с. 78.

²³ Верховный правитель России: документы и материалы следственного дела адмирала А. В. Колчака. М., 2003, с. 22.

²⁴ БИЧ, Адмирал Колчакъ. Ростов на Дон, 1919, с. 11.

²⁵ **Кручинин, А.** Адмирал Колчак. Жизнь, подвиг, память. М., 2011, с. 29.

²⁶ **Шамбаров, В.** Белогвардейщина, М., 2012, с. 202

²⁷ **Кручинин, А.** Пос. съч., с. 29.

²⁸ **Рунов, В., Р.** Португальский. Легендарный Колчак. М., 2014, с. 54.